

ТЕМА 1 Фінансова криза на підприємстві

1. Взаємовідносини криз у суспільстві. Економічні кризи. Сутність фінансової кризи на підприємстві.
2. Етапи розвитку та види фінансової кризи на підприємстві.
3. Характеристика параметрів фінансової кризи на підприємстві.

1. Взаємовідносини криз у суспільстві. Економічні кризи. Сутність фінансової кризи на підприємстві

Сучасний розвиток економічних систем на макро-, мезо-, мікрорівні супроводжується кризами. Наразі відбувається значна дискусія відносно сутності та класифікації криз. Окремі автори вважають, що криза – це рішення, поворотний пункт: різкий крутий перелом в будь-чому; тяжке перехідне становище; утруднення з будь-чим; тяжкий стан.

Під **кризою** слід розуміти крайнє загострення протиріч у соціально-економічній системі (організації), що загрожує її життєстійкості у навколишньому середовищі.

Враховуючи різноманітність криз, їх можна поділити за місцем виникнення та сферою функціонування суспільства.

За місцем виникнення виділяють:

- кризи на макрорівні (світовий рівень, міжнародний рівень, національний рівень);
- кризи на мезорівні (регіональний рівень, галузевий рівень);
- кризи на мікрорівні (окрема організація (суб'єкт господарювання), група людей, домашнє господарство (людина)).

За сферою функціонування суспільства виокремлюють:

- соціальну кризу;
- політичну кризу;
- екологічну кризу;
- економічну кризу;
- культурну кризу.

Однією з найбільш важливих криз для сучасного суспільства є економічна криза. **Економічні кризи** відбивають гострі протиріччя в світовій економіці, економіці регіонів світу, економіці країни, економіці окремого регіону країни або галузі економічної системи держави, економічному стані окремого підприємства, фірми, домашнього господарства (людини). При цьому, ключовою є саме економічні кризи на підприємствах, що є базисом для всіх інших видів економічної кризи.

Економічні кризи на підприємстві можуть бути викликані проблемами у різних сферах його функціонування: виробництво, збут, закупівлі, робота з персоналом, фінанси, експортно-імпортна діяльність, маркетинг, операційна діяльність.

Наразі ключовою з економічних криз підприємства є фінансова криза. Під **фінансовою кризою** розуміють фазу розбалансованої діяльності підприємства та обмежених можливостей впливу його керівництва на фінансові відносини, що виникають на цьому підприємстві.

2. Етапи розвитку та види фінансової кризи на підприємстві

Етапи розвитку фінансової кризи на підприємстві:

1. **Кризове явище** - це перехід від стабільності до погіршення будь-якого з параметрів,

що характеризують стан підприємства як системи.

2. Кризова ситуація - це зростання кількості взаємопов'язаних кризових явищ, яке призводить до незначного погіршення окремих показників діяльності підприємства, але не спричиняє руйнації системи самозбереження.

3. Кризовий стан - накопичення розбіжності між структурою, обсягами діяльності, процесами підприємства та ринковою ситуацією, що призводить до подальшого нарощування кількості кризових явищ і погіршення фінансового стану.

Види фінансових криз підприємства представлені в таблиці 1.

Таблиця 1

Класифікація видів фінансових криз підприємства

№	Вид кризи	Значення	Причини
1	Криза стратегії	на підприємстві втрачений виробничий потенціал і відсутні довгострокові фактори успіху	1) неправильний вибір виробничої площі;
			2) неефективні політика збуту й асортиментна політика;
			3) неефективні планування й прогнозування;
			4) помилкова політика диверсифікованості;
			5) не ефективний апарат управління;
			6) дефіцит в організаційній структурі;
			7) відсутність виробничої програми;
			8) відсутність або недостатність системи контролінгу;
			9) форс-мажорні обставини.
2	Криза прибутковості	збитки відволікають власний капітал і це призводить до незадовільної структури балансу	1) негативне співвідношення цін і собівартості;
			2) невиправдане підвищення цін;
			3) ризикові проекти;
			4) зниження обороту від реалізації продукції;
			5) збитковість окремих структурних підрозділів;
			6) придбання збиткових підприємств;
			7) значні запаси готової продукції на складі;
			8) високі затрати на персонал;
			9) високі процентні ставки;
			10) неефективна маркетингова політика.
3	Криза ліквідності	господарюючий суб'єкт є неплатоспроможним або є реальна загроза втрати платоспроможності	1) незадовільна структура капіталу;
			2) відсутність або незначний рівень резервних коштів;
			3) незадовільна робота з дебіторами;
			4) надання незабезпечених товарних кредитів;
			5) великий обсяг капіталовкладень із тривалим строком окупності;
			6) великий обсяг низько ліквідних оборотних активів;
			7) зниження кредитоспроможності господарюючого суб'єкта;
			8) високий рівень кредиторської заборгованості.

3. Характеристика параметрів фінансової кризи на підприємстві

Фінансову кризу на підприємстві характеризують двома параметрами: джерелами (факторами) виникнення та стадією розвитку кризи.

Фактори, що можуть привести до фінансової кризи на підприємстві, поділяють на **зовнішні**, або екзогенні (які не залежать від діяльності підприємства), та **внутрішні**, або ендогенні (що залежать від підприємства).

Головними зовнішніми факторами фінансової кризи на підприємстві можуть бути:

- нестабільність законодавчої бази та податкової системи;
- значний рівень інфляції;
- зростання безробіття та зниження рівня реальних доходів населення;
- нестабільність валютного ринку;
- політична нестабільність;
- міжнародна конкуренція та ін.

Внутрішні фактори, що впливають на кризовий фінансовий розвиток підприємства:

- низький рівень управління підприємством;
- неефективний маркетинг;
- недостатньо диференційований асортимент продукції;
- надмірна частка позичкового капіталу;
- ріст дебіторської заборгованості;
- перевищення допустимих рівнів фінансових ризиків та ін.

Доцільно виділити такі фази кризи:

Перша — зниження обсягів виробництва і прибутку, погіршення фінансового стану підприємства.

Друга — збитковість виробництва, зростання кредиторської і дебіторської заборгованості, значне погіршення фінансового стану.

Третя — неспроможність. Підприємство має недостатньо коштів для виконання зобов'язань перед кредиторами, фінансування радикальних заходів для зміни становища, існує реальна загроза зупинки виробництва і банкрутства.

Ознаки першої фази кризи :

- скорочення обсягів реалізації;
- зниження доходів (прибутку) від основної діяльності;
- радикальні зміни в структурі управління підприємством;
- різка зміна асортименту продукції та системи розповсюдження продукції;
- існування понадлімітних залишків матеріалів і сировини;
- необґрунтована заміна постачальників;
- затримування звітності і зниження її якості;
- вимушені простоювання, неритмічна робота та ін.

Ознаки другої фази кризи:

- зростання дебіторської і кредиторської заборгованості;
- неефективна цінова стратегія;
- конфлікти у вищій ланці керівництва;
- звільнення за власним бажанням досвідчених працівників апарату управління та висококваліфікованих робітників;
- порушення термінів виплати заробітної плати;
- зростання кількості кадрів;
- погіршення соціально-психологічного клімату в трудовому колективі та ін.

Ознаки, що виникають у третій фазі кризи :

- збільшення до небезпечних меж частки залученого капіталу в загальній його сумі;
- порушення балансу дебіторської і кредиторської заборгованості;
- хронічний спад обсягів виробництва або призупинення діяльності;
- нагромадження на складі готової продукції, яка не реалізується тривалий

- період;
- зростання збитків;
 - низька заробітна плата працівників та відсутність позитивної динаміки на протягом тривалого періоду;
 - тривалі вимушені простоювання, скорочення робочих днів (тижнів), відпустки за ініціативою адміністрації підприємства;
 - масове звільнення робітників та ін.